

Els moviments veïnals La política des de fora de les institucions

Primer un semàfor, després

PAPER • Un llibre reivindica el protagonisme que va tenir el moviment veïnal en la lluita antifranquista i en el pas cap a la democràcia **TÒPIC** • Qüestiona que la Transició fos només un pacte de les elits retratant la influència de les organitzacions urbanes a Barcelona **REPRESSIÓ** • El règim franquista va identificar de seguida el perill opositor del bullici als barris

Odei A.-Etxearte
BARCELONA

Van tenir un paper contestatari decisiu durant el franquisme i amb les reivindicacions democràtiques, però la historiografia no els havia fet gaire justícia. El sociòleg Manuel Castells escrivia a principis dels noranta que els moviments veïnals són i han estat un element fonamental de l'organització i el canvi social, tot i que paradoxalment han estat ignorats, menystinguts o deformats respecte als que s'han considerat els grans actors de la història: els estats, els poders polítics i els agents econòmics. Fins ara.

L'historiador i periodista Marc Andreu planta cara a aquest buit clamorós amb el llibre *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona 1968-1986* (L'Avenc). L'autor situa el focus en la capital catalana i la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB), s'agafa a una parafrasi d'Antonio Gramsci i acaba

retratant, des d'un punt de vista monogràfic, la història general d'un país que també es va forjar als barris a cop de mobilització.

El moviment popular va empenyer pel canvi de règim a tot l'Estat espanyol. A Barcelona, va desencadenar el cessament dels alcaldes Josep Maria de Porcioles i Joaquim

Es reivindiquen noves pràctiques que ja estaven inventades als anys setanta pels moviments veïnals

Viola, va forçar la dimissió d'Enric Masó i va marcar el mandat de Josep M. Soeías Humbert. I, tanmateix, ara que es posa en qüestió el consens amb què es va forjar la Transició, el paper essencial de les organitzacions urbanes continua sense casar amb el relat oficial.

"No encaixa en el discurs que diu que la Transició es va fer pactant per dalt; entre les elits dels partits, el rei, Suárez... Ni amb el discurs alterna-

tiu que està tan en voga segons el qual tota la Transició va ser una traïció i no es va aconseguir res", reflexiona Andreu en una entrevista en aquest diari. Aquesta és una de les raons, al seu criteri, que expliquen l'oblit en què han caigut els lluitadors de barri i de ciutat. La dispersió de les fonts i els arxius perduts o sense inventariar podrien haver acabat dissuadint els estudiosos d'abordar un àmbit que no és ni tan sols predominant en la història social, més centrada en el moviment obrer. I hi ha encara un factor endogen: "El moviment veïnal i els cristians de base mai s'han reivindicat gaire a si mateixos", remata l'historiador. La recuperació d'aquesta memòria, que tampoc no s'ha afavorit des de les institucions, fins i tot posa en qüestió les formacions polítiques emergents. Es reivindiquen noves pràctiques que ja estaven inventades als anys setanta. L'oblit ha portat al desconeixement?

La vaga de tramvies del 1951, a cavall entre la tradició de la barricada i les noves formes de moviments

Aprofitar la corrupció

Vet aquí una mostra curiosa de com els moviments urbans se servien de la decrepitud del règim franquista per defensar els seus interessos. Les associacions de veïns van ser molt actives a l'hora de plantejar alternatives a la revisió del pla comarcal. El 1975 la FAVB va fer una exposició amb uns plànols de la Corporació Metropolitana que no van ser robats, sinó comprats a un funcionari que es va avenir a la corruptela.

socials, marca un abans i un després. "És una mobilització ciutadana transversal en què participa tothom, des de falangistes desenscisats fins a burgesos catalanistes, passant per comunistes i cristians, d'acord amb un objectiu ciutadà que és la pujada del preu del bitllet", recorda Andreu. Aquí ja hi ha el *modus operandi* que dominarà als barris, amb segrestos d'autobusos i ocupacions de solars per a l'ús públic: "Hi ha una demanda molt concreta que mobilitza la ciutadania i que es converteix en la llavor de demandes més grans. Comences demanant un semàfor i acabaràs demanant l'Estatut."

Martín Villa i la repressió

Entre els anys cinquanta i els seixanta, el moviment veïnal es forja en els cercles cristians, els centres socials i les organitzacions clandestines. Barcelona integra les onades migratòries que arriben a alguns barris i hi fa xarxa. En d'altres, com Gràcia i Sants, es relliga amb el tradicional teixit popular existent. Rodolfo Martín Villa, quan hi arriba el

D'esquerra a dreta: veïns de Sant Andreu i la Sagrera, al solar de la Pegaso, reivindicant la futura escola que s'hi va construir (1979); una reunió de la junta de l'Associació de Veïns del Poblenou amb l'alcalde Viola (1976), i a dalt, l'autor del llibre, Marc Andreu ■ ARXIU FAVB / ARXIU HISTÒRIC DEL POBLENOU / JOSEP LOSADA

Després l'Estatut

1974 com a governador civil, se sorprèn. “Sabia que s'enfrontaria amb el moviment obrer organitzat, amb els estudiants i els catalanistes, però es va trobar que el que era més fort era això altre, que existeix a Barcelona, però que no existeix en el mateix grau a la resta de l'Estat, i que és perillós per al règim”, assenyala Andreu. La fama d'aperturista del governador civil no s'adiu, argumenta l'historiador, amb l'anàlisi dels fets. Martín Villa aplica la tàctica “del pal i la pastanaga”. Es reuneix mensualment amb la junta de la FAVB, però el 75 quan veu que se li escapa de les mans, recorre a la repressió: “No es legalitzen associacions noves que surten, s'empresonen dirigents veïnals per bajanades, les xarxes obscures de l'aparell policial i franquista actuen i hi ha atemptats contra associacions de veïns amb bombes.”

“Hi ha informes de principis del 70 del govern civil que vénen a dir que el moviment veïnal a Barcelona comença a ser tan perillós o més que Comissions Obreres, perquè els estan escolant una oposició. Però reaccionen tard i no ho poden aturar”, assevera Andreu. Quan és ministre, Martín Villa treballa perquè el foc cremi de manera controlada i no s'escampi per l'Estat, un objectiu que es persegueix amb tres fronts, segons explica l'autor del lli-

bre: amb un decret contra les associacions el 1977, negant que a la Constitució estiguin en el mateix article que els sindicats i els partits i ajornant les eleccions municipals, que arribaran les darreres, l'abril del 1979. “Té clar que no li passarà un 14 d'abril i que les municipals seran l'últim”, insisteix.

D'origen burgès

Posant la lupa sobre el moviment veïnal, Andreu desmunta alguns tòpics i en matisa d'altres. Per inversemblant que sembli ara, la FAVB va néixer de mans de la burgesia catalana afí al règim, a partir d'associacions de comerciants, els famosos *bombillaires*. “És una institució burgesa que es crea i que el govern civil franquista legalitza el 1972 perquè la té com una entitat col·laboracionista, d'ordre. Pensen que pot fer de dic de contenció dels barris”, relata l'autor. Però les organitzacions veïnals aviat n'agafaran el timó. N'és una mostra el fet que, en poc més d'un any, la junta de la FAVB passa de votar en contra d'una petició de clemència per a Salvador Puig i Antich a signar una campanya per l'amnistia.

Andreu també defensa, contra la creença generalitzada, que les associacions de veïns van començar a perdre força abans de les eleccions municipals del 1979. Alerta que,

amb les eleccions espanyoles de dos anys abans, alguns partits ja van començar a dedicar més hores a una militància que es va anar allunyant de les organitzacions veïnals. Cada ciutat era un món. Però a Barcelona, segons Andreu, no es va produir un transvasament massiu de dirigents de barri a les llistes electorals i encara menys al ple de l'Ajuntament. “En molts llocs es desertitza el moviment veïnal. A Barcelona la baixada és ineludible, però es manté un substrat crític i això explica les lluites dels vuitanta, i que en el context olímpic i postolímpic es puguin revifar coses.”

La participació oblidada

La lluita als barris va aconseguir millores palpables en l'àmbit urbanístic i va treballar a peu de carrer per la democratització. Però la gran derrotada de tot el procés va ser la participació ciutadana. Els partits que es van apoderar de les institucions no van aplicar les demandes veïnals, ni a Barcelona ni a la resta de consistoris del país. “Quan l'esquerra guanya els ajuntaments, i en el cas de Barcelona amb un alcalde socialista amb un pacte de progrés (PSC, PSUC, ERC i CiU), des del moment zero diuen que, d'això del dret de veu en els plens, res; de referèndums revocatoris dels càrrecs, ni parlar-ne, i de consultes ciutadanes, tampoc”, subratlla Andreu. D'aquelles noces, aquests confits? L'historiador n'està convençut. Potser treballs documentats com aquest contribuiran a revalorar la màxima clàssica que insta a aprendre del passat per no repetir els mateixos errors en el futur. ■

Entra en vigor la llei que empara el blaverisme al País Valencià

■ El PP, que la va aprovar sol, no vol “cap ingerència”, i retreu “manca d'interès” a l'oposició per no votar-la

La coordinadora general del PP valencià, Isabel Bonig, es va felicitar ahir per l'entrada en vigor de la norma ■ EFE

Redacció BARCELONA

Després de la seva publicació dijous al *Diari Oficial*, ahir va entrar en vigor la nova llei de reconeixement, protecció i promoció de les senyes d'identitat valenciana, aprovada el 25 de març a les Corts en solitari per la majoria absoluta del PP. La seva coordinadora general, Isabel Bonig, se'n felicitava ahir en un comunicat, perquè el text “defensa” la cultura, la història, la llengua, les tradicions i senyes d'identitat valencianes, i “inclou tot el que ens identifica com a poble”. “No permetrem cap tipus d'ingerència en el que és nostre, el valencià, i el que ens identifica com a poble des de la lleialtat a Espanya”, insistia Bonig, que erigia el PP com a “defensor sense complexos” dels interessos dels valencians, i fins i tot retreia a l'oposició que no hagués donat suport a la norma acusant-la de no tenir-hi “cap interès”.

La norma crea un observatori que vigilarà i re-

visarà que cap subvenció es destini a associacions, entitats o actes que vagin contra les senyes que defineix la mateixa llei. Un observatori, això sí, en què s'inclouen entitats contràries a la unitat de la llengua catalana, però s'exclou la màxima autoritat

La frase

“No permetrem cap ingerència en el que és nostre, el valencià, i el que ens identifica com a poble des de la lleialtat a Espanya”

Isabel Bonig
COORDINADORA GRAL. PP VALÈNCIA

en matèria lingüística prevista en l'Estatut valencià, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que s'hi ha pronunciat a favor. La llei, a més, reconeix la capacitat docent d'entitats blaveres, algunes elevades fins i tot a institució consultiva.

A banda, amb la norma, els bous al carrer també passen a ser declarats bé d'interès cultural. ■